

## БАСТАУЫШ СЫНЫПТА СӨЙЛЕУ ШЕБЕРЛІГІН АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Молдабек Қ.<sup>1</sup>, \*Кенжебекова Р.И.<sup>2</sup>, Дайырбеков С.С.<sup>3</sup>

<sup>1</sup>п.ғ.д., профессор, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан, e-mail: [rabiga.0561@mail.ru](mailto:rabiga.0561@mail.ru),

<sup>2</sup>п.ғ.к., профессор, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан, e-mail: [moldabek.kulakhmet@mail.ru](mailto:moldabek.kulakhmet@mail.ru),

<sup>3</sup>п.ғ.к., профессор, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан, e-mail: [dairbekov-serik@mail.ru](mailto:dairbekov-serik@mail.ru)

**Аңдатпа.** Мақалада авторлар бастауыш мектепте ақпараттық технологияларды оқыту процесінде оқушылардың қазақ тілінде ауызша сөйлеу шеберлігін қалыптастырудың өзекті мәселесі ретінде қарастырады. Мақалада бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу шеберлігін қалыптастыру бойынша әдебиеттер талданып, қорытындыланады. Зерттеудің негізгі мазмұны ақпараттық технологиялар арқылы оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру амалдарын анықтаудан тұрады.

Зерттеу барысында ақпараттық технологияларды бастауыш сыныптың қазақ тілі сабағында оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру зерделенді, академиялық мәліметтер базасындағы мақалаларға негізделген шетелдік және отандық ғалымдардың еңбектеріне шолу жасалынды. Осы зерттеу нәтижесінде оқушылардың көпшілігінде сөйлеу шеберлігін қалыптастыру дағдылары жоқ екені анықталды. Оқушылардың ауызша сөйлеу шеберлігін дамыту мен қалыптастыру үшін қазақ тілінен стандартты емес тапсырмалар түріндегі қосымша материалдар енгізу қажет, бұл оқу процесінің тиімділігін арттырып, оқушыларды ынталандыруға мүмкіндік береді деген қорытынды жасалды.

Өзірленген әдістемеге сәйкес ақпараттық технологияларды бастауыш сыныпта оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру мынадай компоненттен тұрады: мотивациялық, мазмұнды және рефлексивті. Осы компоненттердің негізінде ақпараттық технологияларды бастауыш сыныпта оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға қажетті әдіс-тәсілдер анықталды. Зерттеу барысында тексеру мен анықтау және бақылау экспериментінің нәтижелері ұсынылды. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей ақпараттық технологияларды бастауыш сыныпта оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру мәселесін жан-жақты зерттеу қажет, себебі зерттеу барысында анықталғандай оқушылардың басым көпшілігінің сөйлеу шеберлігінің төмен екені белгілі болады.

Авторлар бастауыш сыныптың қазақ тілі сабағында оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру үшін мұғалімдерге практикалық ұсыныстар береді.

**Тірек сөздер:** ақпарат, технология, бастауыш сынып, қазақ тілі, сөйлеу, ауызша дұрыс сөйлеу, шеберлік, қалыптастыру

### Негізгі ережелер

Ақпараттық технологияларды оқытудың жаңа моделіне сәйкес бастауыш мектепте қазақ тілін оқытуда оқушылардың сөздік қорын молайтуға, дыбыстарды нақты да дәл, анық айтып, оқи алуға, қатесіз жазуға, өзара тілдік қарым-қатынаста шебер әрі мәдениетті сөйлеуге, күнделікті өмірде кездесетін құбылыстар мен кішігірім оқиғаларға байланысты өз ойларын ашық айта алуға жаттықтыру оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын оятып, өтіліп жатқан

тақырыпты ұғынуға жеткізу кеңінен қолданылды. Бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушылардың ақпараттық технология арқылы ауызша дұрыс сөйлеу шеберлігінің тиімділігінің мәні мен мазмұны, оқыту нәтижелері анықталды.

Зерттеу нәтижелері бойынша ақпараттық технологияларды пайдалану.

Бастауыш сыныптың қазақ тілі сабағында ақпараттық технологиялар арқылы оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру мәселесі тұжырымдалып, қорытындылар жасалды.

### **Кіріспе**

Қоғам сұранысына қарай Республикамыздың білім мен ғылымды одан әрі дамытудың мемлекеттік бағдарламасында білім мен ғылымның дүниежүзілік бәсекеге лайықтылығын арттыра отырып, оқушыларды жеке тұлға ретінде қалыптастыруда тәрбиелеу және оқыту керектігі көрсетілген [1]. Қазақ тілі бірте-бірте ұлтаралық тілге айналып келеді. Ол Республикамызды мекендейтін ұлт пен ұлыстар арасында қарым-қатынас тілі ретінде қызмет етеді. Сөйтіп, тілімізді үйрену, оны меңгеру күнделікті қажеттілікке айналады. Ана тіліміз медицина, инженерия, білім беру, тереңдетілген зерттеулер, бизнес, технология, банк ісі, есептеу, туризм және т.б. сияқты көптеген салаларда маңызды рөл атқарады. Бүгінгі таңда барлық бағдарламалық жасақтамалар, интернет арқылы қол жетімді байланыс құралдары, көптеген веб-сайттарға кіру т.б. қазақ тілінде жүзеге аса бастады. Сонда зерттеу жұмыстарының көпшілігі қазақ тілінде жүргізіледі және құрастырылады. Осы тілде жазылған барлық нәрсе кең шеңберлерде оқылады және тыңдалады.

Бүгінде қазақ тілі елімізде мемлекеттік тіл ретінде оқытылуда. Сол себепті барлық тілдік дағдылардың ішінде сөйлеу тілі қазақ тілін үйренуде, сол тілде оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыруда ең маңызды болып саналады.

Ф.Ш. Оразбаева ақпараттық технологияларды бастауыш сыныпта сөйлеу шеберлігін қалыптастырудағы педагогикалық, зерттеушілік, әдістемелік, ақпараттық технология, шығармашылық және т.с.с.ұсынады. Ұсынылған зерттеу жұмысымыздың мазмұнын ашуды басшылыққа аламыз [2]. Өйткені, И. Е. Вострокнутов айтқандай, сөйлеу күнделікті тілдік қарым-қатынаста кездесетін жағдаяттарға байланысты айтылатын мағынаны дұрыс құру мен бөлісуді анықтайды [3]. Ауызекі сөйлеу зерттеудің маңызды бөлігі тілді меңгерту және оқытуда маңызды рөл атқарады. Сонда ол тілдік қарым-қатынас өнері мен қазақ тілін оқыту кезінде меңгеру керек дағдылардың біріне айналады. Ауызша қарым-қатынас тілді әлеуметтік қарым-қатынаста дұрыс қолдана білуді талап етеді [4, pp. 229-241]; [5, pp. 275-294] ауызекі сөйлеуде оқушылардың нақты өмірлік жағдайларда сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға бағытталған ең көп қадам жасалады. Өйткені ол- күнделікті ауызекі сөйлеуде тілдік қарым-қатынастың маңызды бөлігі және ол көбінесе тілдесуші жайлы қабылданған әсерге және оның шебер сөйлеу қабілетіне негізделеді. Осылайша, мұғалімдер оқушыларды нақты әлемде қазақ тілінде шебер сөйлей алатындай етіп дайындауға жауапты болады.

## **Материалдар мен әдістер**

Зерттеу жұмысын зерделеу барысында ғылыми әдебиеттерге талдаулар жүргіздік. Отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектерін зерделеу барысында ақпараттық технологияларды бастауыш сыныпта оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға қажетті әдіс-тәсілдерді анықтадық.

Ақпараттық технологиялар арқылы бастауыш сыныпта оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыруда мотивациялық компонент негіз болады. Себебі, бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу шеберлігін ақпараттық технология арқылы қалыптастыру жаңашылдыққа, креативтілікке бетбұрыс пен жаңа ықпал алып келетіні сөзсіз. Яғни, бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу шеберлігінің мотивін анықтауға, білімін арттыруға, жаңашылдыққа ұмтылуға деген белсенділігін айқындай түседі.

Мақалада қазіргі уақытта ғылым мен техникада және елдің әлеуметтік өмірінде болып жатқан өзгерістер білім беру жүйесінде жаңа тәсілдерді әзірлеу қажеттілігі зерделенді. Осы мақсатта мектептерде білім берудің мазмұны жаңадан қарастырылып, жаңа оқу жоспарлары, пәндік стандарттар, оқу бағдарламалары мен оқулықтар шықты. Осылайша мұғалімдердің ақпараттық технологиялардың түрлері мен негізгі жүйелерін меңгеруге ұмтылысы, оқытуды ұйымдастыру және оқушылардың ақпараттық технология арқылы оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыруды жүзеге асыру үшін қажетті әдістерді, тәсілдерді білуге деген ынталылығы артты.

Білім берудегі бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушылардың ақпараттық технология арқылы дұрыс сөйлеу шеберлігін қалыптастыру мәселесі қазіргі уақытта ғалымдар мен практик мұғалімдердің назарын аударуда.

Бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушылардың ақпараттық технология арқылы дұрыс сөйлеу шеберлігін қалыптастыру мәселесі аз зерттелген. Теория мен практика арасындағы алшақтық бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушылардың ақпараттық технология арқылы оқушылардың дұрыс сөйлеу шеберлігін қалыптастыруда оқыту нәтижелерінің тиімді жолдарын іздеу проблемасын қиындатуда. Ал бұл проблема шешуді талап етеді. Осыған байланысты бастапқы кезде мұғалімдер магнитофондарды ақпараттық технологияның құралы ретінде қолданды, ол кейінірек күнделікті көрнекі құралға айналды.

XI ғасырдың басында басталған тілдерді оқытуға жаңа технологияны енгізу мұғалімдерге оқушыларды мүмкіндігінше дұрыс сөйлеуге үйретуге көмектесті. Күн сайын мұғалімдер қазақ тілін оқытумен үйлесетін технологиялар: бормен сурет салу, әңгімелесу әдісі сияқты т.б. дәстүрлі оқыту әдістерінің ескіргенін, заманауи жаңа технологияларды сыныптағы оқытуға пайдалану қажеттігін түсінді.

Қазақ тілін оқыту деңгейін арттыру үшін заманауи технологияларды біріктіру-өзекті қажеттілік. Заманауи технологиялар оқушылардың ақыл-ойын ширатады, сонда олар қиын тапсырманы орындау барысында тақырыпқа толық қатысуға мүмкіндік алады. Бірнеше интеллект пен аралас қабілеттерді қолдана

отырып, дұрыс сөйлеудің жаңа технологиялары , ақпараттық технологиялар ескі әдістерді алмастырады.

Ақпараттық технология оқушыларға сыныпта тәуелсіз болуға мүмкіндік береді. Бұл дұрыс сөйлеудің айтарлықтай жақсаруына қол жеткізу үшін іргелі құрылымдық өзгерістерді білдіреді. Сөйтіп, ақпараттық технологиялар оқытуды қолдау және білімді меңгеру үшін қолданылады. Сондай-ақ ол өзара байланысты оқытудың жаңа моделін енгізу арқылы оқытуды өзгерте алады.

Бастауыш сыныпта оқушылардың қазақ тілін меңгерту– оның лексикалық мән мағынасын түсіну, түйсіну кезіндегі қабілеттерінің бірі, өйткені ауызекі сөйлеу - оқушылардың бір-бірімен тілдік қатынас құралы. Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға қажетті амалдарының бірі - 21 ғасырда пайда болған ақпараттық технологиялар. Оқыту барысында бастауыш сынып оқушылары лингафондық зертханалар, бейнелер, спутниктер, интернет, блог, сандық сөздік және т.б. сияқты сөйлеу шеберлігін қалыптастыру үшін заманауи ақпараттық технологиялардың көптеген түрлерін пайдаланылуда [6, pp. 3-29]. Себебі, ақпараттық технологияларды пайдалану бастауыш сыныптың қазақ тілі сабағында оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға қол жеткізуге мүмкіндік жасайды.

Бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушылардың ақпараттық технология арқылы дұрыс сөйлеу шеберлігін негіздеу және тиімділігін анықтау.

Бастауыш сынып оқушыларының дұрыс сөйлеу шеберлігін ақпараттық технологиялар арқылы қалыптастырудың ғылыми негіздерін белгілеу және сөйлеу шеберлігін дамыту.

Оқушылардың тілдік норма туралы түсінігін кеңейтіп, олардың тілдік қателерін жіктеу және оны болдырмаудың әдіс-тәсілдерін саралап, оқушыларды ақпараттық технология арқылы дұрыс сөйлеуге машықтандырудың қалыптасу деңгейін көтеру.

Бастауыш сыныпта оқушыларды ақпараттық технология арқылы сөйлеу шеберлігінің қалыптасу жүйесін жасау.

Бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушылардың ақпараттық технология арқылы сөйлеу шеберлігін қалыптастыру– еш уақытта күн тәртібінен түспейтін аса күрделі мәселе. Өйткені балалар – еліміздің тек болашағы ғана емес, оның көк туының мәңгі желбіреуінің тірегі, соның қорғаушысы. Сол себепті балалардың сауатты әрі дұрыс сөйлеу шеберлігін қалыптастыру айрықша маңызға ие.

Жан-жақты жетілген сауаты мен көзқарасы, дүниетанымы қазақстандық патриотизммен рухтанып қалыптасқан ұрпақ қана ұлттық қағидаттарымызды, құндылықтарымызды, салтымыз бен дәстүрімізді, әдет-ғұрпымызды көзінің қарашығындай сақтап, одан әрі дамытары сөзсіз. Білім беру тұжырымдамасында көрсетілгендей тал бесіктен басталатын сауаттылықты бастауыш мектепте одан әрі толықтыру, кеңейте түсу ауадай қажет. Бұған қол жеткізудің бір амалы- бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушылардың ақпараттық технология арқылы дұрыс сөйлеу шеберлігін қалыптастыру.

Осы мәселені шешу көзделеді. Бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушылардың ақпараттық технология арқылы дұрыс сөйлеу шеберлігін қалыптастырудың ғылыми-әдістемелік, әдіснамалық-теориялық негіздері анықталады.

Бастауыш мектептің білім беру жүйесіндегі ақпараттық технологиялардың алатын орны: бастауыш мектеп оқушылардың өзара тілдік қарым-қатынасын реттеу мен белсендіру, сөйлеу шеберлігін қалыптастырудың нәтижелі жолдарының бірі –оқыту процесінде ақпараттық технологияны қазақ тілі сабағында пайдалану ғылыми-теориялық тұрғыдан зерттеледі.

Ғылым мен техниканың дамуы бастауыш мектептің оқыту процесінде де жаңа талаптардың қойылатынын байқатты. Осыған орай бастауыш мектеп оқушыларының сөздік қорын молайтуға, балалардың өздеріне қойылған сұрақтарға толық жауап бере алуына қол жеткізу үшін қазақ тілі сабағында оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру өзекті мәселе ретінде қарастырылады.

Бастауыш мектептің қазақ тілі сабағында ақпараттық технологияны пайдалану, оқушылардың күнделікті тілдік қарым-қатынасында ақпараттық технологияларды қолдана оқыту арқылы сөйлеу шеберлігін қалыптастыру жолы мен ерекшеліктері айқындалады.

- бастауыш мектепте қазақ тілін ақпараттық технологияны пайдалана оқыту және оны оқушының жеке тұлға ретінде қалыптасуына әсер етуші фактор ретінде тану ғылыми әдістемелік–теориялық еңбектер арқылы анықталады. Соның ішінде, ақпараттық технологияның уақыт талабына сай оқыту әдістерінің бірі ретінде маңызды рөл атқаратыны дәлелденеді.

- бастауыш мектептерде ақпараттық технологияларды оқыту үдерісінде пайдалану оқушыларды шебер сөйлеуге қалыптастырудағы қазақ тілі сабақтарының жүйесін негіздеу педагогикалық, психологиялық шарттар арқылы айқындалады.

- ақпараттық технология арқылы оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыруда ақпараттық инновациялық технологияның әдістері мен тәсілдері өзара тығыз байланыста қаралып, олардың өзіндік айырмашылықтары мен сабақтастығы зерделенеді. Атап айтқанда:

- қазақ тілін қазіргі заманға сай сапалы, тиімді оқытуға мүмкіндік беретін ақпараттық технологияның әдіс-тәсілдері зерттеледі;

- ақпараттық технологиялар арқылы оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру мақсатты түрде жобаланғандығы мен ұйымдастырылатындығы жоба барысында нақтыланады;

- ақпараттық технологиялар арқылы оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыруда әдістердің өзара байланыста қолданылуы жобада айқын көрінеді.

Бастауыш мектептерде қазақ тілін ақпараттық технологияларды пайдалана оқытуда оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастырудың құрылымдық – мазмұндық болмысы теориялық түйіндер мен дидактикалық ұстанымдар жүйесінің құрамдас бөлшегі ретінде қазақ тілін ақпараттық технологиялармен

оқыту балалардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға қосылған үлес ретінде таныла алады.

Жұмыста қарастырылған нәтижелер бастауыш мектептерде қазақ тілін ақпараттық технологияны пайдалана оқытуда оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастырудың тиімді жүйесі екендігі тәжірибе жүзінде дәлелденіп, негізделді.

Нәтижелерін бастауыш мектептің қазақ тілі сабағында пайдалануға болады.

Дүниежүзілік ғалымдар дәлелдегендей тіл адамдардың қарым-қатынас құралы болғандықтан, ол сөйлеу шеберлігінің де арқауы болып табылады. Өйткені, Республикамызды мекендейтін ұлт пен ұлыстар тілдік қарым-қатынас арқылы түсініседі, өзара тіршілік қарым-қатынасын жасасады. Мемлекетімізде экономиканың, білім мен ғылымның алға басуы елімізде мекендейтін халықтардың бір – бірімен түсіністілігін қамтамасыз ету мақсатында бастауыш мектепте қазақ тілін ақпараттық технологияларды пайдалана оқыту күнделікті өмірдегі қажеттілікке айналады. Өйткені, ақпараттық технологияларды пайдалану оқушылардың ойы мен тілін дамытып, сөздік қорларын молайтады. Бұлар өз кезегінде олардың сөйлеу шеберлігін арттырып, қалыптастырады. Сөйлеу шеберлігі қалыптасқан баланың білімі тереңдеп, дүниетанымы кеңейеді, ұлттық салт-дәстүр, әдет -ғұрып негізінде тәрбиеленеді.

Тіл білімінде тілді қарым-қатынас құрамы ретінде зерттеу ХХ ғасырдан бастау алады. Қазақстандық ғалымдар: Оразбаева Ф.Ш., Рахметова Р.А., Рауандина А.Қ., Мәдиева А.Т., Аяпова Т.Т., Дәулетбекова Ж.Т., Молдабек Қ., Құрман Н.Ж., Шадиева Н.Х., Жүнісова Р.Қ., Бекишева Р.Е. т.б. бұл мәселеде көптеген ғылыми– зерттеу нәтижелерін жарияласа, Ресей ғалымдары Л.Щерба, И.Л.Бим, Е.И.Пассов, А.Люблинская т.б. бала тілін зерттеуде еңбек етуде.

Бастауыш мектепте ақпараттық технологияларды оқыту процесінде оқушылардың қазақ тілінде ауызша сөйлеу шеберлігін қалыптастырудың өзекті мәселелері Қазақстанда аз зерттелгендіктен қосымша зерттеулерді қажет етеді. Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу шеберлігін қалыптастыру бойынша әдебиеттерді талдау қорытындыланады. Зерттеудің негізгі мазмұнында ақпараттық технология арқылы оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру амалдары анықталды және сапалы нәтижелері тұжырымдалды.

Зерттеу барысында ақпараттық технологиялар арқылы бастауыш сыныптың қазақ тілі сабағында оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру зерделенді, академиялық мәліметтер базасындағы мақалаларға негізделген шетелдік, отандық ғалымдардың еңбектеріне шолу жасалынды. Зерттеу нәтижесінде оқушылардың көпшілігінде сөйлеу шеберлігін қалыптастыру дағдылары жоқ екені анықталды. Оқушылардың ауызша сөйлеу шеберлігін дамыту мен қалыптастыру үшін қазақ тілінен стандартты емес тапсырмалар түріндегі қосымша материалды енгізу қажет, бұл оқу процесінің тиімділігін арттырып, сыныптағы оқушыларды түгел тартуға мүмкіндік береді деген қорытынды жасалды.

Оқушылардың сөздік қорын молайтуда сабақ тақырыбына орай түрлі әдіс-тәсілдерді нәтижелі пайдалану мен ақпараттық жаңа технологиялар қолданылды. Сабақта тапсырмалар сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға және оқушылардың жастарына қарай іріктелді. Оқушылардың ойлау, сөйлеу шеберлігін қалыптастыру, сөздік қорын молайту ауызекі тілде сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда грамматикалық ережелерді меңгеріп, оларды түсініп, дұрыс қолдануға жаттықтырылды. Оқушылар тақырыпқа сай берілген жаңа сөздермен таныстырылып, оларды сөйлеу барысында орынды пайдалана білуге, соларға байланыстырыла сұрақтар қоюға, оларға дұрыс та мәдени жауап беруге үйретілді. Оқушылар өздеріне бұрыннан белгілі, түсінікті сөз және сөз тіркестеріне сабақта кездескен жаңа сөздерді қатыстырып, шебер сөйлей білуге дағдыландырылды.

Осылайша, сөйлеу шеберлігін қалыптастыру ақпараттық технологияларды меңгеріп, саралай білуден, ақпаратты талдап, жинақтап, бағалай алудан, проблемалық мәселелерді шешуге бағытталған әр түрлі тапсырмалар мен жаттығулардан тұрады. Атап айтсақ: (топпен және жеке), жобаға сын пікір білдіру, цифрлық ресурстарды қолдану арқылы бағдарлама құру, зерттеу тақырыбы бойынша әңгіме құрастыру, пресс-конференция ұйымдастыру, мәтіндерді талдау, сұрақтар желісін ұйымдастыру және т.б. тапсырмалар ұсынылады.

### **Нәтижелер және талқылау**

Ақпараттық технологияларды бастауыш сыныпта оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастырудағы тиімділігі туралы болжамның дұрыстығын дәлелдеу мақсатында:

Дүниежүзінде білім мен ғылымның қарыштап алға басуы бастауыш мектептен бастап заманауи ақпараттық технологияларды қолдану, пайдалану арқылы оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру қажеттігін туындатты. Осыған байланысты ақпараттық технологиялар арқылы бастауыш мектепте күнделікті өтілетін сабақта оқушылардың ауызша сөйлеу шеберлігін арттыру мен дамыту және қалыптастыру іске асырылып, бастауыш мектепте ақпараттық технологиялар арқылы қазақ тілінде ауызша сөйлеу шеберлігін қалыптастыру барысында тіл байлығы, оқушылардың ойлау ерекшеліктері айқындалды.

Заманауи ақпараттық құралдар-бұл мұғалімдер сыныптарда ұсынатын материалдарға қосымшалар. Ақпараттық технология оқушыларға сөйлеу шеберлігін жемісті түрде жетілдіруге көмектеседі. Қазіргі уақытта оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыруда ақпараттық технологияны қолдану нақты қажеттілікке айналды. Ауызша сөйлеу шеберлігін қалыптастыруды жақсарту үшін ақпараттық технологияны қолданудың әртүрлі әдістері егжей-тегжейлі талқыланды.

#### *1. «Дұрыс сөйлеуді қалыптастыру» дегеніміз не?*

Көптеген жылдар бойы ауызекі тіл оқытуда бағаланбады және бастауыш сынып мұғалімдері жаттығуларды қайталау немесе диалогты есте сақтау ретінде ауызекі сөйлеуді жалғастырды. Қазіргі әлем ауызша шебер сөйлеуді

калыптастыруда оқушылардың тілдік қарым-қатынас дағдыларын жақсартуды талап етеді, сонда оқушылар өздерін көрсете алады, әр тілдік қарым-қатынас жағдайына сәйкес келетін әлеуметтік, мәдени ережелерді ұстануды үйренеді [7].

## *2. Ауызекі сөйлеуді қалыптастыру себептері*

Қазақ тілі мемлекетімізде ұлтаралық тілге айналууда. Барлық бұқаралық ақпарат құралдары, технологиялар және басқалары қазақ тілін қолданады. Сондықтан Республикамызды мекендейтін ұлт пен ұлыстар мемлекеттік тілімізде қарым-қатынас жасауды үйренеді. Оқушылар өздерінің сөйлеу шеберлігін қалыптастырудағы жетістіктерін, қаншалықты жақсартты деп санайтынына қарай бағалайды [8].

## *3. Ауызекі сөйлеу шеберлігін қалыптастырудағы оқушылардың рөлі*

Сыныпта сөйлеу шеберлігін қалыптастыруда оқушылардың рөлі ретінде қолдануға болатын санаттар бар:

а) Еліктеу-сыныптағы сөйлеу уақытының өте шектеулі бөлігі. Мысалы, оқушыда интонациялық контурды қолданатын немесе белгілі бір дауысты дыбысты дәл анықтауға тырысатын «адам магнитофоны» тудыратын сөйлеу болуы мүмкін. Мұндай түрде еліктеу мағыналы өзара әрекеттесу мақсатында емес, тіл формасының белгілі бір элементіне назар аудару үшін жүзеге асырылады.

ә) Сөз қарқыны-ол еліктеуден асып түседі және тілдің кейбір фонологиялық немесе грамматикалық аспектілерін пысықтауға бағытталған кез келген ауызша сөйлеуді қамтиды. Оның жоспарлануы немесе импровизациялануы мүмкін. Орта және жоғары деңгейлі оқушылар ауызша баяндамалар түрінде ұзақ монологтар айтуға шақырылады [9].

## *4. Сөйлеу шеберлігін қалыптастырудағы ақпараттық технологиялар*

Қарқынды дамып келе жатқан 21 ғасырда бастауыш сыныптарда қазақ тілін оқыту үшін әртүрлі инновациялық технологиялар енгізілуде. Сол себепті білім базасы қысқа уақыт ішінде екі есе және үш есе артады. Бұл тенденцияны жеңу үшін бастауыш сынып оқушыларына қазақ тілін оқыту үшін заманауи ақпараттық технологиялар қолданылды. Ақпараттық технология оқушыларды шебер сөйлеуге ынталандырады.

Ақпараттық технология оқушыларға өз бетінше әрекет етуге, өзара тілдік қарым -қатынас жасау мүмкіндіктеріне, құпиялылыққа, қателерді түзететін, нақты кері байланыс беретін қауіпсіз ортаға қатысуға мүмкіндік береді. Бағдарламалық жасақтамада сапалы кері байланыстың маңыздылығын көрсететін зерттеулер пайда болады. Түсініктемелерді, қосымша көмек пен анықтамалық материалдарды қайдан іздеу болатынына сілтемелер беріледі, ақпараттық технологияның құндылығы одан әрі артады. Заманауи ақпараттық технологиялар оқушылардың ақыл-ойын толықтырады, сонда олар қиын тапсырманы орындайды және тақырыпты меңгеруге толық қатыса алады.

Бүгінгі таңдағы бастауыш сынып мұғалімдеріне қол жетімді заманауи ақпараттық технологияларға байланыс; бейнеконференция; бейне кітапхана; шақыру (компьютерді пайдаланып тіл үйрену); айту (тілді жетілдірілген оқыту технологиясы); сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға арналған бағдарламалық



жасақтама т.б. жатады. Осыған орай Х.Ван, Х.Сун, Д.Ли зерттеулерінде компьютерлік мультимедиялық технологиялар мен интернет технологияларын меңгеру оқу уақытының икемділігін арттырады және мұғалім мен білім алушының өзара әрекеттесуін жақсартатыны аталған [10]

*5. Ақпараттық технологияларды қалай пайдалануға болады:*

#### *1. Байланыс*

Сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға арналған бағдарламалық жасақтама бар. Компьютерлерге сәйкес бағдарламалық жасақтаманы орнату арқылы оқушылар оны өз қызығушылықтарымен қайта-қайта қарайды және сөйлеу шеберліктерін жетілдіруге тырысады, Бұл жаңартылған ақпараттық технологиялар әлемінде қажет. Құлаққапты пайдалану оқушылардың тақырыпқа деген қызығушылығын тудырады және оларды зеріктірудің орнына қайта-қайта қайталауға ынтықтырады. Аширбекова С.З., Молдабек Қ. Сөйлеу әрекетін ақпараттық технологиялармен қалай пайдалануға болатынын ұсынған [11].

#### *2. Бейнеконференция*

Бейнеконференция - бір баланың басқа сыныптардағы замандастарының сөйлеген сөздеріне қол жеткізу әдісі. Басқаша айтқанда, басқа сыныптағы дәрісті көру үшін қолданылатын бағдарламаның тікелей эфирі.

Оқушыларға басқа сыныпта не болып жатқанын көру, түсіну және ондағы балалардан жанды сөзін есту өте пайдалы. Бейнеконференцияның ең маңызды сәті-оқушылар дереу сұрақтар қойып, оларға бірден жауап ала алады.

#### *3. Бейне кітапхана*

Бейне кітапханалар жылдам және модернизацияланған заманда өте қажет. Бұл оқушылар үшін пайдалы. Осы үдеріс барысында мұғалімнің сөзі мен түсіндірмесі балаларға түсінікті әрі қолжетімді болады. Оқушылар бос уақытында жазбаларды көре алады. Бұл әдістің артықшылығы оқушылар қажеттілік туындаған кезде оны қайталай алады [12].

#### *4. Шақыру*

Сөйлеу шеберлігін қалыптастыруда компьютерлердің білім беру мен шақыру (Компьютерді пайдаланып тіл үйрену) рөлі маңызды. Мұғалім оқушыларды пассивті ақпарат алушылардан белсенді қатысушыларға айналдыра алатын ең жаңа технологияларды қолдана алады. Шақыру тілдерді оқытуда оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыруда компьютерлік қосымшаларды іздеу және үйрену ретінде анықталады.

#### *5. Айту*

Сөйлеу шеберлігін қалыптастыруда ақпараттық технологияны оқытуды жақсарту үшін компьютерлік технологияларды, соның ішінде ақпараттық, бағдарламалық құралды және интернетті пайдаланады. Бұл оқушыларға сөйлеу шеберлігін қалыптастыру үшін қол жетімді барлық технологияларға мүмкіндік береді. Оқушыларға сөздіктерді пайдалануға, сөйлесуге және әртүрлі оқиғаларды көруге рұқсат етіледі [13].

*6. Сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға арналған бағдарламалық жасақтама*

Сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға арналған бағдарламалық жасақтама оқушылардың ауызша сөйлеу тілін жақсартуға, жетілдіруге көмектеседі, айтылатын сөздерді өз бетінше түрлендіре алады. Құрылғы оқудың дәлдігін таниды, содан кейін оқушыға қайталап көруге мүмкіндік береді. Осылайша оқушы өзінің жақсы оқитынын немесе оқымайтынын анықтай алады. Оқушының сөйлеу шеберлігі жақсарған сайын, ақпараттар ағымына қызығушылығы артады, көбірек оқиды. Сонымен бірге бағдарламалық жасақтама грамматика, айтылу, түсіну бойынша ұпайларды бағалайды, дұрыс формалармен қамтамасыз етіледі. Мысалы, егер оқушы сөзді дұрыс айтпаса, мұғалім оны бірден анықтап, түзетуге көмектеседі. Бұл жасақтама қашықтықтан білім алушылар үшін өте пайдалы болуы мүмкін, өйткені олардың сөйлеуін түзететін мұғалімі жоқ және бұл құрылғы олардың сөйлеу шеберліктерін жақсартуға көмектеседі.

### *7. Интернет*

Интернет – бүкіл әлем бойынша адамдар кеңінен қолданатын жалпы қабылданған термин. Оқушылар өздерінің сөйлеу шеберлігін қалыптастыру үшін сыныпта, үйде интернетті пайдаланады.

Сыныптағы оқыту қызықты болып көрінеді және оқушыларды өздеріне сәйкес материалдарды табуға мәжбүрлейді. Оқушыларға қол жетімді грамматикалық жаттығуларды орындауға нұсқау беріледі. Интернет арқылы кез-келген нұсқаулық үшін әртүрлі көздерден деректерді жинай алады. Сөйлеу шеберлігін жақсарту мен қалыптастыру барысына оқушылар Skype, Messenger, Google қолдана алады және оқушылар достарымен, басқа сыныптың оқушыларымен, мұғалімімен, ата-аналарымен, таныстарымен сөйлесе алады. Ақпараттық технологияның бұл әдістері оқушылардың ауызша сөйлеу шеберлігін жақсартады және тілдік қарым-қатынастарын қалыптастырады [14]. Сонымен қатар мәдениетаралық хабардарлықты, мотивацияны және өзара әрекеттесу деңгейін арттырады. Интернет арқылы оқушылар көптеген оқу материалдарын таба алады, мысалы, аудио, видео, радио және телешоулар, ойындар, дауыстық жазбалар, викториналар және т.б. осылайша оқушылар сөйлеу шеберліктерін арттыруда тілдің көп мөлшерімен танысады және бұл олардың сөйлеу шеберліктерінің қалыптасуына көмектеседі.

### **Қорытынды**

Қазіргі заманғы ақпараттық технологиялық құралдар әлдеқайда қызықты және тартымды оқытуды қамтамасыз етеді, оқушыларды ынталандырады, оларға сөйлеу шеберліктерін жемісті жетілдіруге көмектеседі және бұл құралдар оқушыларға өз бетінше сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға көмектеседі, олардың тәуелсіздігіне ықпал етеді.

Ақпараттық технологиялар бастауыш сыныптың қазақ тілі сабағында оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру, сөздік қорын молайту ауызекі тілде сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда грамматикалық ережелерді меңгеріп, оларды түсініп, дұрыс қолдануға жаттықтырады. Оқушыларды тақырыпқа сай жаңа сөздермен таныстырып, оларды сөйлеу барысында орынды пайдалана білуге, соларға байланыстыра сұрақтар қоюға, оларға дұрыс та мәдени жауап

беруге үйретеді. Оқушылар өздеріне бұрыннан белгілі, түсінікті сөз және сөз тіркестеріне сабақта кездескен жаңа сөздерді қатыстыра шебер сөйлей білуге дағдыланады.

Сөйлеу шеберліктерін тиімді қалыптастыру мен оқытуда заманауи ақпараттық технология әдістерін пайдалану.

Бастауыш сынып мұғалімдері оқушылардың сөйлеу шеберліктерін қалыптастыру үшін ақпараттық технологияны кеңінен қолдануы керек.

Тапсырманы орындау барысында оқушылар оларды өзара салыстыра, сәйкестендіре отырып, ауызша дұрыс айтуға, сөйлеуге дағдыланды. Жүргізілген зерттеулер нәтижесінде ақпараттық технологиялар арқылы оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастырудың әдістемесі әзірленді және оны ақпараттық қамтамасыз ету ұсынылды [15].

Сөйлеу шеберліктерін қалыптастырудың теориясы мен практикасы заманауи ақпараттық технологиялар арқылы бір-бірімен үйлесетін болады.

*Бұл мақаланы «Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Білім және ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету комитеті қаржыландырады (AP09259033)».*

#### ӘДЕБИЕТ

[1] Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020 – 2025 годы. – Режим доступа: URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988> [Дата обращения: 21.09.2021].

[2] Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі /Оқу құралы/-Алматы, 2000. -108 б.

[3] Вострокнутов И. Е. Сущность и особенности рынка информатизации школьного образования //Приволжский научный вестник. – 2015. - № 3-2 (31). – С.22-27.

[4] Ibashova Almira., Orazbayeva Elmira., Kalzhanova Altynay., Buletova Lyazzat., Yesnazar Asel. Formation of information culture of primary school students //Astra Salvensis. – 2017. – Issue 10. -pp. 234-240. 13p.

[5] Mary Webb. Pedagogy with information and communications technologies in transition. //Education and Information Technologies. – URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10639-012-9216-x> [Date of access: 19.10.2021].

[6] Chan, T.-W., Roschelle, J., I, S., Sharples, M., Brown, T., Patton, C., Cherniavsky, J., Pea, R., Norris, C. One-to-one technology-enhanced learning: An opportunity for global research collaboration. Res. Pract. Technol. Enhanc. Learn. – 2006. -Vol 1. - № 1. -Pp 3-29.

[7] Климанова, Л. Ф. Инновационные технологии в обучении грамоте //Начальная школа. – 2010. - № 9. – С. 10

[8] Кабенова Д.М., Ускенбаева С.Т. Применение инновационных методов обучения как условие формирования вторичной языковой личности //Вестник Карагандинского университета. Серия «Педагогика». – 2022. - №2 (106). – С.116-127.

[9] Конопатова Н.К. Информационно-образовательная среда как важнейшее условие достижения нового качества образования. – Режим доступа: URL: [http://www.admedu.spb.ru/sites/default/files/sovremennaya\\_obrazovatel'naya\\_sreda.pdf](http://www.admedu.spb.ru/sites/default/files/sovremennaya_obrazovatel'naya_sreda.pdf) [Дата обращения: 27.10.20[ ];eye].

[10] Wang, X., Sun, H., & Li, L. An Innovative Preschool Education Method Based on Computer Multimedia Technology. International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET). – 2019. – 14(14). – pp. 57–68.

[11] Ashirbekovna S.Z., Kulakhmet M., Aizhumashevna A.A., Muratbekovna O.L., Borashkyzy A.U. Scientific methodological basis of teaching primary school pupils language by

developing speaking activities // Birlesik Dunya Yenilik Arastirma ve Yayincilik Merkezi. – 2022. - 17(5). – pp. 1825–1837.

[12] Marzhan D., Max at D., Akbota A., Moldabek K., Rabiga K., Rysbayeva G. The development of computational skills of visually impaired children of primary classes // Birlesik Dunya Yenilik Arastirma ve Yayincilik Merkezi. – 2022. – Issue 2. – pp. 451–463.

[13] Молдабек Қ., Кенжебекова Р.И. Ақпараттық технологиялар арқылы оқушылардың сөйлеу шеберлігін қалыптастыру // Торайғыров университетінің хабаршысы. «Педагогика» сериясы. – 2021. - № 3. – Б.139-147.

[14] Кенжебекова Р. И., Молдабек К., Нишанова К. С. Ақпараттық технологиялар – сөйлеу шеберлігін қалыптастырудың тиімді әдісі // Торайғыров университетінің хабаршысы. «Педагогика» сериясы. – 2022. - №1. – Б.88-101.

[15] Moldabek K., Kenzhebekova R., Kazybayeva K. The use of information technologies in the formation of speech skills of primary school students // Bulletin of the L.N.Gumilev Eurasian National University, Pedagogy. Psychology. Series. – 2022. - № 3(140). – pp.243-256

## REFERENCES

[1] Gosudarstvennaia programa razvitia obrazovaniia I nauki Respubliki Kazahstan na 2020 – 2025 gody (The State Program for the development of Education and Science of the Republic of Kazakhstan for 2020 – 2025). – Rezhim dostupa: URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988> [Data obrashheniia 21.09.2021]. [in Rus.]

[2] Orazbaeva F.Ş. Tildik qatnas: teoriyası jäne ädistemesi /Oqw quralı/ (Linguistic communication: theory and Kazakhology). -Almati, 2000. -108 b. [in Kaz]

[3] Vostroknutov I.Ye. Sushchnost' I osobennosti rynka informatizatsii shkol'nogo obrazovaniya (Essence and features of the school education informatization market) // Privolzhskiy nauchnyy vestnik –2015. -No3-2 (31). –S.22-27 [in Rus.]

[4] Ibashova Almira., Orazbayeva Elmira., Kalzhanova Altynay., Buletova Lyazzat., Yesnazar Asel. Formation of information culture of primary school students // Astra Salvensis. – 2017. – Issue 10. -pp. 234-240. 13 p.

[5] Mary Webb. Pedagogy with information and communications technologies in transition. // Education and Information Technologies, –URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10639-012-9216-x> [Date of access: 19.10.2021].

[6] Chan, T.-W., Roschelle, J., I, S., Sharples, M., Brown, T., Patton, C., Cherniavsky, J., Pea, R., Norris, C. One-to-one technology-enhanced learning: An opportunity for global research collaboration. Res. Pract. Technol. Enhanc. Learn, - 2006. -Vol 1. - № 1. -Pp 3-29.

[7] Klimanova L. F. Innovatsionnyye tekhnologii v obuchenii gramote (Innovative technologies in teaching literacy) // Nachal'naya shkola. – 2010. -No 9. – S. 10 [in Rus.]

[8] Kabenova D.M., Uskenbaeva S.T. Primenenie innovatsionnykh metodov obucheniia kak uslovie formirovaniia vtorichnoi iazykovoı lichnosti (The use of innovative teaching methods as a condition for the formation of a secondary linguistic personality). // Vestnik Karagandinskogo universiteta, Seria «Pedagogika». – 2022. - №2(106). -S.116-127. [in Rus.]

[9] Konopatova N.K. Informatsionno-obrazovatelnaia sreda kak vajneıshee uslovie dostizheniia novogo kachestva obrazovaniia. (Information and educational environment as the most important condition for achieving a new quality of education). – Rezhim dostupa: URL: [http://www.admedu.spb.ru/sites/default/files/sovremennaya\\_obrazovatelnaia\\_sreda.pdf](http://www.admedu.spb.ru/sites/default/files/sovremennaya_obrazovatelnaia_sreda.pdf) [Data obrashheniia: 27.10.2021]. [in Rus.]

[10] Wang, X., Sun, H., & Li, L. An Innovative Preschool Education Method Based on Computer Multimedia Technology. International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET). – 2019. – 14(14). – PP. 57–68.

[11] Ashirbekovna S.Z., Kulakhmet M., Aizhumashevna A.A., Muratbekovna O.L., Borashkyzy A.U. Scientific methodological basis of teaching primary school pupils language by

developing speaking activities //Birlesik Dunya Yenilik Arastirma ve Yayincilik Merkezi. – 2022. - 17(5). – pp. 1825–1837.

[12] Marzhan D., Max at D., Akbota A., Moldabek K., Rabiga K., Rysbayeva G. The development of computational skills of visually impaired children of primary classes. //Birlesik Dunya Yenilik Arastirma ve Yayincilik Merkezi. – 2022. – Issue 2. – pp . 451–463.

[13] Moldabek Q., Kenjebekova R.İ. Aqparattyq tehnologialar arqyly oquşylardyñ söileu şeberlıgyn qalyptastyru (Formation of speech skills of students through information technologies) //Toraıǵyrov universitetiniñ habarşysy. «Pedagogika» seriasy.-2021. - № 3. – B.139-147. [in Kaz].

[14] Kenjebekova R. İ., Moldabek K., Nişanova K. S. Aqparattyq tehnologialar – cöileu şeberlıgyn qalyptasty Rudyñ tiimdi ädisi (Information Technology is an effective method for the formation of speech skills) //Toraıǵyrov universitetiniñ habarşysy.»Pedagogika» seriasy.-2022. - №1.- B.88-101.[in Kaz].

[15] K. Moldabek, R. Kenzhebekova, K. Kazybayeva The use of information technologies in the formation of speech skills of primary school students. //Bulletin of the L.N.Gumilev Eurasian National University, Pedagogy. Psychology. Series. -2022 . -No. 3(140).- pp.243-256

## **ФОРМИРОВАНИЕ РЕЧЕВОГО МАСТЕРСТВА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ ПОСРЕДСТВОМ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ**

Молдабек К.<sup>1</sup>, \*Кенжебекова Р.И.<sup>2</sup>, Дайырбеков С.С.<sup>3</sup>

<sup>1</sup>д.п.н., профессор, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент, Казахстан, e-mail: [moldabek.kulakhmet@mail.ru](mailto:moldabek.kulakhmet@mail.ru)

\*<sup>2</sup>к.п.н., профессор, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент, Казахстан, e-mail: [rabiga.0561@mail.ru](mailto:rabiga.0561@mail.ru)

<sup>3</sup>к.п.н., профессор, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент, Казахстан, e-mail: [dairbekov-serik@mail.ru](mailto:dairbekov-serik@mail.ru)

**Аннотация.** В статье авторы рассматривают актуальную проблему формирования у учащихся навыков устной речи на казахском языке в процессе обучения информационным технологиям в начальной школе. В статье анализируется и обобщается литература по формированию речевого мастерства младших школьников. Основное содержание исследования состоит в выявлении приемов формирования речевого мастерства учащихся в процессе использования информационных технологий, а также в обеспечении и формулировании качественных результатов.

В ходе исследования были изучены информационные технологии формирования речевого мастерства учащихся на уроках казахского языка начальных классов, проведен обзор работ зарубежных и отечественных ученых на основе статей в академических базах данных. В результате данного исследования установлено, что у большинства учащихся отсутствуют навыки формирования речевого мастерства. Сделан вывод, что для развития и формирования навыков устной речи учащихся необходимо введение дополнительного материала по казахскому языку в виде нестандартных заданий, что позволит повысить эффективность учебного процесса и привлечь учащихся.

В соответствии с разработанной методикой формирование речевого мастерства в начальной школе информационных технологий состоит из следующего компонента: мотивационного, содержательного и рефлексивного. На основе этих компонентов определены показатели и уровни в результате формирования речевого мастерства в начальной школе информационных технологий. В ходе исследования были представлены результаты проверки, обнаружения и контрольного эксперимента. Как показали результаты исследования, необходимо всесторонне изучить проблему формирования речевого мастерства в начальных

классах информационных технологий, так как по выявленному показателю установлено, что подавляющее большинство учащихся имеют низкий уровень образования.

Авторы дают педагогам практические рекомендации по формированию речевого мастерства учащихся на уроках казахского языка начальных классов.

**Ключевые слова:** информация, технология, начальный класс, казахский язык, речь, устная правильная речь, умение, формирование

## FORMATION OF SPEECH SKILLS IN PRIMARY SCHOOL THROUGH INFORMATION TECHNOLOGY

Moldabek K.<sup>1</sup>, \*Kenzhebekova R.I.<sup>2</sup>, Dayyrbekov S.S.<sup>3</sup>

<sup>1</sup>d.p.s., Professor, South Kazakhstan State Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan, e-mail: [moldabek.kulakhmet@mail.ru](mailto:moldabek.kulakhmet@mail.ru)

<sup>\*2</sup>c.p.s., Professor South Kazakhstan State Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan, e-mail: [rabiga.0561@mail.ru](mailto:rabiga.0561@mail.ru)

<sup>3</sup>c.p.s., Professor South Kazakhstan State Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan, e-mail: [dairbekov-serik@mail.ru](mailto:dairbekov-serik@mail.ru)

**Abstract.** In the article, the authors consider the actual problem of the formation of students' oral speech skills in the Kazakh language in the process of teaching information technologies in primary school. The article analyzes and summarizes the literature on the formation of speech skills of younger schoolchildren. The main content of the study is to identify the methods of formation of students' speech skills in the process of using information technology, as well as in providing and formulating qualitative results.

In the course of the study, information technologies for the formation of speech skills of students in the Kazakh language lessons of primary classes were studied, a review of the works of foreign and domestic scientists based on articles in academic databases was conducted. As a result of this study, it was found that the majority of students lack the skills of forming speech skills. It is concluded that for the development and formation of oral speech skills of students, it is necessary to introduce additional material on the Kazakh language in the form of non-standard tasks, which will increase the efficiency of the educational process and attract students.

In accordance with the developed methodology, the formation of speech skills in the primary school of information technology consists of the following components: motivational, meaningful and reflexive. On the basis of these components, indicators and levels are determined as a result of the formation of speech skills in the primary school of information technology. During the study, the results of verification, detection and control experiment were presented. As the results of the study have shown, it is necessary to comprehensively study the problem of the formation of speech skills in the primary classes of information technology, since according to the revealed indicator it is established that the vast majority of students have a low level of education.

The authors give teachers practical recommendations on the formation of students' speech skills in the lessons of the Kazakh language of primary classes.

**Keywords:** information, technology, elementary class, kazakh language, speech, oral correct speech, skill, formation

*Статья поступила 10.03.2023*